

WSTĘP

Oddajemy do rąk Państwa materiały będące pokłosiem konferencji naukowej *Biblioteki Podlasia i Polski północno-wschodniej – przeszłość, terażniejszość, przyszłość* zorganizowanej w dniach 15-16 listopada 2018 r. w Białymstoku przez Bibliotekę Uniwersytecką im. Jerzego Giedroycia.

Była to kolejna konferencja naukowa Biblioteki Uniwersyteckiej dotycząca najistotniejszych, najbardziej aktualnych zagadnień polskiego bibliotekarstwa, zaś szczególną inspiracją do jej zorganizowania stał się jubileusz 50-lecia Biblioteki, która rozpoczęła działalność 1 października 1968 r., wraz z utworzeniem Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, w 1997 r. stała się Biblioteką samodzielnej uczelni – Uniwersytetu w Białymstoku, a trzy lata później przyjęła za patrona Jerzego Giedroycia, twórcę Instytutu Literackiego w Paryżu.

Celem jubileuszowej konferencji *Biblioteki Podlasia i Polski północno-wschodniej – przeszłość, terażniejszość, przyszłość* była analiza przeszłości i terażniejszości oraz próba dokonania diagnozy przyszłości bibliotek w ogóle, a w szczególności bibliotek Podlasia i Polski północno-wschodniej. Organizatorzy pragnęli także podjąć próbę zarysowania nadchodzących zmian, których zapowiedzi widoczne są już teraz oraz poszukać odpowiedzi na pytanie, jak się do nich dostosować.

Konferencja oscylowała wokół takich zagadnień jak: historia bibliotek, przyszłość bibliotek i bibliotekarzy w świetle uregulowań prawnych, biblioteki wobec zmieniających się oczekiwań użytkowników, zmiany w architekturze bibliotecznej a nowe budynki bibliotek, rewolucja cyfrowa i jej skutki, otwarta nauka, kultura i edukacja.

Opublikowane materiały konferencyjne zostały zebrane w 3 częściach.

W części pierwszej *Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia – przeszłość, terażniejszość, przyszłość* przybliżono najważniejsze fakty z historii Biblioteki, a także wskazano jej rolę i miejsce w społeczności akademickiej oraz lokalnej. Przedstawiono proces powstawania projektu architektonicznego nowej siedziby Biblioteki, w którego tworzeniu – zgodnie z ogólnoswiatowymi trendami – uczestniczył zespół bibliotekarzy,

badając potrzeby użytkowników oraz poszczególnych oddziałów, wykorzystując wiedzę na temat aktualnych kierunków w rozwoju budownictwa bibliotecznego.

W części drugiej *Biblioteki Podlasia i Polski północno-wschodniej – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość* zawarto referaty dotyczące ogólnych, prawnych i organizacyjnych zagadnień bibliotekarstwa, poczynając od historii wybranych bibliotek do ich działalności w 2018 r.

Na tle stuletniej działalności bibliotek pedagogicznych nakreślono historię Biblioteki Pedagogicznej Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku i przedstawiono działania aktualnie podejmowane przez placówkę w zakresie wspierania pracy instytucji oświatowych, nauczycieli, studentów, uczniów i wszystkich osób pragnących podnosić swoje kwalifikacje w procesie samokształcenia. Przybliżono również okoliczności powstania i pierwsze lata działalności Biblioteki Miejskiej w Ostrowi Mazowieckiej oraz innych bibliotek ostrowskich (miasta i powiatu) na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych ubiegłego stulecia.

W referatach dotyczących stanu obecnego oraz przyszłości bibliotek skupiono się na najnowszych regulacjach prawnych dotyczących działalności bibliotek. Dokonując obszernego przeglądu ustawodawstwa dotyczącego bibliotek za lata 2013-2018 i przywołując opinie autorzytetów podkreślono, że każdy z aktów prawnych przyczynił się do degradacji zawodu bibliotekarza, utrudnienia awansu zawodowego i pauperyzacji bibliotek szkół wyższych. Omówiono również nowe przepisy w zakresie ochrony danych osobowych (tzw. RODO), obowiązujące od 25 maja 2018 r. Przedstawiono działania, jakie biblioteki powinny wdrożyć, zabezpieczając dane osób fizycznych (czytelników, użytkowników, pracowników) oraz firm współpracujących z biblioteką.

W tej części materiałów przedstawiono wybrane aspekty działalności bibliotek naukowych. Zaprezentowano ofertę Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie pełniącej rolę centrum edukacyjnego, jak również miejsca spotkań ze światem nauki, kultury i z innymi użytkownikami. Temat wykorzystania przestrzeni bibliotecznego pojawił się także w związku z działalnością Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia i Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku, które – funkcjonując w różnych okresach w tym samym budynku – zaaranżowały go w odmienny sposób. Na przykładzie Książnicy Podlaskiej przedstawiono wpływ technologii cyfrowych na działalność instytucji kultury. Zwrócono uwagę na wykorzystanie w procesie digitalizacji środków finansowych Unii Europejskiej, które pozwoliły na renowację najcenniejszych druków

znajdujących się w kolekcji Książnicy oraz zapewnienie właściwych warunków przechowywania.

Drugą część materiałów zamyka artykuł dotyczący bibliotekarstwa porównawczego. Porównania bibliotek, szczególnie w aspekcie międzynarodowym, pojawiają się w Polsce bardzo rzadko. Tymczasem mogą one prowadzić do ujednolicania stosowanych rozwiązań lub przeciwnie, do pogłębiania różnic dla osiągnięcia pierwszeństwa, przewagi czy oryginalności. Niemniej jednak powinny pomagać w krytycznej ocenie własnych osiągnięć, w doborze źródeł inspiracji, przestrzegać przed podejmowaniem niekorzystnych decyzji.

W części trzeciej „Zaprojektuj otwartość” – *otwarta nauka jako wyzwanie dla współczesnych uczelni i bibliotek* skoncentrowano się na polityce otwartości w różnych dziedzinach życia społecznego (m.in.: w zarządzaniu, gospodarce, edukacji i nauce). Przedstawiono przykłady z Polski i innych krajów, w których udostępnianie danych w wielu instytucjach i na wielu szczeblach jest działaniem zamierzonym i celowym, przynoszącym społeczeństwu ogromne korzyści, prowadzącym do innowacyjnych sposobów rozwiązywania problemów oraz angażującym obywateli w podejmowanie decyzji na poziomie lokalnym, regionalnym czy krajowym.

Szczególną uwagę poświęcono otwartości w nauce stanowiącej kluczową kwestię w rozwoju współczesnej gospodarki. Zaznaczono, że rozwój otwartego dostępu i wzrost jego znaczenia dla nauki byłyby wzmocnione, gdyby państwo wspomogło działania w tym zakresie, m.in. poprzez opracowanie spójnej polityki i strategii rozwoju, jak również programów wsparcia jednostek naukowych i uczelni.

Podkreślono rolę repozytoriów instytucjonalnych w zmieniającym się środowisku komunikacji naukowej i działalności bibliotek akademickich, które są miejscem przede wszystkim przechowywania zasobów, a w coraz większym stopniu także udostępniania ich w sposób łatwy i przystępny. Zwrócono uwagę na wykorzystanie mediów społecznościowych w promowaniu repozytoriów instytucjonalnych. Przybliżono działalność białoruskich repozytoriów uczelnianych, w których idea otwartości jest coraz aktywniej wdrażana.

Zamieszczone artykuły pokonferencyjne, a także wnioski płynące z dyskusji wskazują na to, że pracownicy bibliotek żywo reagują na zmiany dokonujące się w ich otoczeniu, potrafią przewidzieć i zaspokoić potrzeby osób korzystających z oferty tych instytucji.

Podkreślono rolę biblioteki w upowszechnianiu i pomnażaniu osiągnięć nauki i kultury, m.in. przez gromadzenie i udostępnianie zbiorów

bibliotecznych, i informacyjnych, zwłaszcza zasobów cyfrowych w otwartym dostępie. Rozwój nowych technologii informacyjnych, różnorodność i wielość źródeł informacji obligują bibliotekarzy do stałego doskonalenia, udziału w konferencjach, szkoleniach i warsztatach, do coraz większego zaangażowania w zakresie pozyskiwania i promocji zasobów. Niezbędne staje się pogłębione współdziałanie z jednostkami uczelni w zakresie parametryzacji, wspieranie rozwoju nauki oraz korzystniejsza niż dotychczas współpraca bibliotek na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

Zamiarem organizatorów jubileuszowej konferencji była również próba znalezienia charakterystycznych, wynikających chociażby z historii i położenia geograficznego cech bibliotek Podlasia. W prezentowanych materiałach wskazano, że w bibliotekach tych szczególną uwagę przywiązuje się do gromadzenia i popularyzowania wydawnictw mniejszości narodowych oraz literatury dotyczącej wielokulturowości regionu. Zarówno Podlaska Biblioteka Cyfrowa, jak i Podlaskie Forum Bibliotekarzy, to płaszczyzny świadczące o dobrej współpracy podlaskich bibliotek.

Konferencja przyniosła wymierny plon naukowy – recenzowane materiały pokonferencyjne ukazały się również w formie elektronicznej w Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku i w Podlaskiej Bibliotece Cyfrowej.

Redaktorzy spodziewają się, że będą one przydatne nie tylko bibliotekom Podlasia, ale również pracownikom naukowym oraz ośrodkom kształcenia akademickiego bibliotekarzy i informatologów w całej Polsce.

Przy redakcji tomu nie ingerowano w zawartość merytoryczną tekstów i abstraktów przekazanych przez referentów. Ograniczono się do nieznacznych poprawek stylistycznych, gramatycznych i interpunkcyjnych.

Serdecznie dziękujemy autorom referatów, moderatorom poszczególnych sesji, uczestnikom oraz sponsorom (Aleph Polska, EBSCO, H+H Software GmbH, Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o., IBUK Libra i Restauracja Kawelin), którzy zechcieli finansowo i merytorycznie wesprzeć konferencję. Szczególne podziękowania kierujemy do dr hab. Jolanty Gwioździk, prof. Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i dr hab. Jadwigi Sadowskiej, prof. Uniwersytetu w Białymstoku za wnikliwą recenzję tekstów i cenne uwagi.

Jolanta Żochowska, Hanna Kościuch
Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia